

Zabrze 17.7.2023 r.

Dr hab. n. med. Robert Pudło, prof. SUM
Zakład Psychoprofilaktyki Katedry Psychiatrii
Wydziału Nauk Medycznych w Zabrzu
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

OCENA

rozprawy doktorskiej
lek. Marty Demkow-Jani

***„ Problemowe używanie telefonu komórkowego - ocena znaczenia czynników osobowościowych
oraz roli współistniejącego uzależnienia od substancji psychoaktywnych ”***

1. Celowość podjęcia badań

Medycyna, w tym psychiatria, jest dyscypliną żywą i musi reagować na nowe problemy zdrowotne pojawiające się wraz ze zmianami cywilizacyjnymi. Przeciwdziałanie nowym zagrożeniom zdrowotnym jest możliwe przez poszukiwanie analogii do schorzeń już poznanych, ale analogie te nie zastąpią rzetelnego opisu nowych niepokojących zjawisk zdrowotnych, czego podjęła się Doktorantka. Z tego punktu widzenia wybór tematu jest jak najbardziej właściwy.

2. Struktura formalna pracy

Przedstawiona do oceny dysertacja opiera się na cyklu trzech publikacji:

1. **Demkow M, Jakubczyk A.** Problematic mobile phone use. Review of literature. *Alcoholism and Drug Addiction/Alkoholizm i Narkomania*. 2019;32(3):211-236.
2. **Demkow-Jania M, Kopera M, Trucco EM, Kobyliński P, Klimkiewicz A, Abramowska M, Mach A, Jakubczyk A.** Substance Use Disorder Status Moderates the Association between Personality Traits and Problematic Mobile Phone/Internet Use. *Journal of Clinical Medicine*. 2021;10(5):919.

3. Klimkiewicz A, Demkow M, Jakubczyk A, Mach A, Abramowska M, Szczypiński J, Wnorowska A, Wojnar M. Używanie telefonów komórkowych i internetu przez osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych, pacjentów z zaburzeniami psychicznymi oraz studentów. *Psychiatria*. 2019;16(2):59-66

Pierwsza praca jest przeglądem piśmiennictwa, dwie następne mają charakter badawczy. Wszystkie trzy zostały opublikowane w recenzowanych czasopismach naukowych.

Struktura doktoratów z publikacji nie jest ustabilizowana, co pozwala na pewną swobodę konstrukcyjną. Autorka zdecydowała się na umieszczenie kopii opublikowanych prac w środku tekstu – pomiędzy celem pracy a podsumowaniem – co nie ułatwia percepcji całości.

Całość składa się z 89 numerowanych stron, z czego właściwa treść pracy (po zsumowaniu) obejmuje 19 stron. Na resztę składają się: strona tytułowa, spis treści, wykazy skrótów, streszczenia w języku polskim i angielskim, spis piśmiennictwa (34 pozycje w kolejności cytowania) oraz skany dokumentów niezbędnych do publikacji. Tym samym praca zawiera wszystkie wymagane elementy konstrukcyjne.

3. Zawartość merytoryczna pracy

Trzystronicowy wstęp porusza trzy wątki: objawy problemowego używania telefonu komórkowego (PUTK) i problemowego używania internetu (PUI), znaczenie cech osobowości dla ryzyka wystąpienia tych zaburzeń oraz związek PUTK z zaburzeniami psychicznymi.

Wśród objawów PUTK wymieniono m.in. halucynacje słuchowe i dotykowe. Wydaje się, że akurat te dwa objawy powinny zostać opisane bardziej precyzyjnie, bo doznania słuchowe i dotykowe w PUTK mają dość szczególny charakter i różnią się od zaburzeń spostrzegania występujących w innych zaburzeniach psychicznych. Rozwinięcie wątków poruszanych we wstępie znajduje się w pierwszej z załączonych publikacji. Część wstępu została też umieszczona w rozdziale „Założenia i cel pracy” jako odnośniki do poszczególnych hipotez badawczych. Ten zabieg oceniam jako nieudany; cele pracy powinny być podane z maksymalną zwięzłością i powinny być zrozumiałe bez dodatkowych wyjaśnień, a wstęp winien stanowić zwartą całość.

Sformułowano cztery cele badawcze:

1. Ocena używania telefonów komórkowych i internetu wśród osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych, pacjentów leczonych z powodu zaburzeń psychicznych oraz studentów medycyny.

2. Analiza związku pomiędzy cechami osobowości a problemowym używaniem telefonu komórkowego w grupie osób zdrowych (studenci medycyny).
3. Analiza związku pomiędzy cechami osobowości a problemowym używaniem telefonu komórkowego w grupie osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych
4. Porównanie zależności między używaniem telefonu komórkowego a cechami osobowości w grupie osób zdrowych i uzależnionych od substancji psychoaktywnych.

Pierwszy cel: „ocena używania...” został zredagowany ogólnikowo, pod tym sformułowaniem można by umieścić bardzo różne treści. Pozostałe cele zostały ujęte prawidłowo. W streszczeniu pracy, w „celu ogólnym”, dodano „przegląd wiedzy” dotyczącej PUTK. Warto pamiętać, że celem pracy badawczej jest odpowiedź na konkretne pytania lub weryfikacja przedstawionych hipotez - „przegląd wiedzy” nie jest celem samym w sobie, tylko pełni funkcję wprowadzenia do tematu.

Podsumowanie jest zwięzłe i rzeczowe. Podkreślono (bardzo ciekawy!) wniosek, że uzależnienie od substancji psychoaktywnych zmniejsza wpływ cech osobowości na PUTK. Jest to ważne i oryginalne spostrzeżenie. Trafna jest też interpretacja, że uzależnienie od opiatów – jako poważniejsze niż PUTK – skuteczniej niż używanie telefonu łagodzi negatywne napięcie emocjonalne. Sugerowałbym jednak zachowanie znacznie większego dystansu przy korzystaniu z nieweryfikowalnych koncepcji socjologicznych (pokolenia: x,y,z) dla wyjaśniania różnic pomiędzy wynikami różnych badań empirycznych. Pięcioletni odstęp między badaniami (Autorka używa zwrotu „pół dekady”) nie jest wystarczającym wyjaśnieniem żadnych różnic, mimo że osoby urodzone w latach 1982-1996 różnią się, jako grupa (!) pod względem używania nowych technologii od osób urodzonych w latach 1961-1981. Co więcej, zakresy lat urodzenia pokoleń „baby boomers”, „x”, „y” i „z” w różnych opracowaniach socjologicznych nieco się różnią, więc żadna data urodzenia nie może być traktowana jako twarda cezura.

W dalszej części podsumowania znalazły się ważne – choć wymagające potwierdzenia – implikacje terapeutyczne. O dojrzałości Autorki świadczy precyzyjne opisanie ograniczeń badania.

Praca kończy się sześcioma wnioskami, z których pierwszy jest niezwykle ogólny i mógłby zostać pominięty bez szkody dla pracy. Trzy kolejne odpowiadają ściśle celom pracy. Dwa ostatnie wnioski – choć nie odzwierciedlają hipotez badawczych – wynikają z przeprowadzonych badań i są w pełni uzasadnione.

Piśmiennictwo obejmuje 34 pozycje w kolejności cytowania. Liczba ta jest co prawda niewielka, ale trzy publikacje będące podstawą rozprawy mają piśmiennictwo znacznie bogatsze.

4. Szata językowa pracy

Język pracy jest komunikatywny, jednak Autorka nie ustrzegła się pewnej liczby błędów składniowych, pojedynczych błędów leksykalnych (np. błędne użycie słowa „kolektywnie”, które nie jest synonimem słowa „łącznie”), niepotrzebnych barbarzyzmów (np. „analogiczność objawów”. Nie lepiej po prostu „podobieństwo objawów”?) oraz błędów ortograficznych (błędne używanie wielkich liter), z których najbardziej niezrozumiałe jest uporczywe pisanie słowa „internet” wielką literą. Po przeczytaniu pracy nie mogłem oprzeć się wrażeniu pewnej niestaranności, która rozprawie doktorskiej nie przystoi.

5. Podsumowanie

Rozprawa doktorska lekarz Marty Demkow-Jani pt.: *„Problemowe używanie telefonu komórkowego - ocena znaczenia czynników osobowościowych oraz roli współistniejącego uzależnienia od substancji psychoaktywnych”* została oparta na cyklu trzech, wartościowych publikacji poświęconych zbliżonej tematyce, zgodnej z tytułem rozprawy. Założone cele badawcze są ważne dla rozwoju wiedzy medycznej, przyjęta metodyka badań jest poprawna, a uzyskane wyniki mają znaczenie praktyczne. Doktorantka w przekonujący sposób odpowiedziała na postawione sobie pytania, potrafi korzystać z piśmiennictwa, posiada znaczną wiedzę teoretyczną oraz umiejętność samodzielnego rozwiązywania wybranych problemów naukowych, a także odpowiedniego planowania, przygotowania oraz organizacji pracy naukowej. Zamieszczone wyżej uwagi krytyczne nie zmieniają pozytywnej oceny rozprawy,

Wobec faktu, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668) . zwracam się do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauk Medycznych Warszawskiego o dopuszczenie lek. Marty Demkow-Jani do dalszych etapów przewodu doktorskiego.